

HOJKS TOIMIVAKSI

Sähköisen HOJKSin kehittämisprosessi Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa

Paula Niskanen

**Kehittämishankeraportti
Joulukuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Niskanen, Paula	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 49	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen saakka	
Työn nimi HOJKS TOIMIVAKSI Sähköisen HOJKSin kehittämisprosessi Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, ammatillinen erityisopettajan koulutus		
Työn ohjaaja(t) Heimonen, Leena		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston HOJKS – käytäntöä käyttäjäoikeuksien sekä asiakirjojen osalta siirryttäessä uuteen MultiPrimus -käyttöjärjestelmään. Kehittämishanke alkoi huhtikuussa 2007 ja päättyi tammikuussa 2008 uuden sähköisen asiakirjamallin käyttöön ottoon. Kehittämishankkeessa ovat olleet aktiivisesti mukana varsinaisen tekijän lisäksi myös oppilaitoksen integroidusta erityisopetuksesta vastaavat opettajat (ERVAT) sekä heidän joukostaan valittu työryhmä ja oppilaitoksen MultiPrimus -ohjelmiston pääkäyttäjä.</p> <p>Kehittämishankkeen ensimmäinen vaihe oli oppilaitoksen integroidun erityisopetuksen ERVOille lähetetty kysely, jolla selvitettiin käyttäjien kokemuksia sen hetkisestä HOJKS –asiakirjamallista. Kesäkuussa ERVOjen joukosta valittu kolmihenkinen työryhmä laati kyselyn tulosten perusteella esityksen uudesta asiakirjamallista. Elokuussa 2007 oppilaitoksessa siirryttiin käyttämään uutta MultiPrimus –ohjelmistoa, mutta HOJKS –työryhmän esitystä ei voitu tuolloin ottaa käyttöön.</p> <p>Kehittämistyö jatkui marraskuussa, jolloin uuden ohjelmiston käytöstä oli saatu jo hie- man kokemusta. Tuolloin kehittämistyöhön otettiin mukaan myös valmentavan ja kun- touttavan opetuksen ja ohjauksen ERVAT. ERVA –palaverissa sovittiin yhdessä asia- kirjojen sisällöstä.</p> <p>Kehittämisprosessin aikana oppilaitoksessa käynnistyi integroidun sekä erillisten eri- tyisopetusryhmien yhteistyö sekä keskustelu HOJKS –asiakirjojen käyttöoikeuksista. Kehittämishankkeen tuloksena syntyi koko oppilaitoksen käyttöön yhtenäinen sähköi- nen HOJKS –asiakirjamalli ohjeistuksineen sekä yhdessä sovitut linjaukset käyttäjäoi- keuksien suhteen.</p>		
Avainsanat (asiasanat) ammattillinen erityisopetus, sähköinen HOJKS, integroitu opetus		
Muut tiedot		

Author(s) Niskanen, Paula	Type of Publication Development project report	
	Pages 49	Language Finnish
	Confidential ☐ Until	
Title TOWARDS A WELL FUNCTIONING IEP (Individual Education Plan) Development process of an electronic IEP at Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto		
Degree Programme School of vocational teacher education, vocational special needs teacher		
Tutor(s) Heimonen, Leena		
Assigned by		
Abstract <p>The aim of the development project was to develop the IEP practice of Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto (“the school”) regarding user rights and documents in the transfer process to the new MultiPrimus operative system. The development project started in April 2007, and it will be concluded in January 2008, when the new electronic document model will be taken into use. In addition to the author, the teachers of the school responsible for integrated special needs education (“ERVAs”), a working group selected among them, and the administrator of the MultiPrimus software have actively participated in the development project.</p> <p>In the first phase of the development project, a questionnaire was sent to the teachers of the school responsible for integrated special needs education. The aim was to study user experiences of the IEP document model used at the time. In June, a working group of three persons, selected among the ERVAs, drew up a proposal for a new document model, based on the results of the questionnaire. In August 2007, the school started to use the new MultiPrimus software, but at that time it was not possible to take into use the proposal of the IEP working group.</p> <p>The development work continued in November, when the users already had some experience of the new software. At this stage, the ERVAs responsible for orientating and rehabilitating teaching and guidance were also included in the development work. The contents of the documents were jointly decided on at an ERVA meeting.</p> <p>During the development process, co-operation was introduced between integrated and separate special needs education groups, and a debate arose on the user rights of IEP documents at the school. The result of the development project was a unified, electronic IEP document model for the entire school, including instructions, and commonly agreed guidelines on user rights.</p>		
Keywords vocational special needs education, electronic IEP, integrated education		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 SÄHKÖISEN HOJKS –ASIAKIRJAN KEHITTÄMISEN TAUSTAA	3
2 HENKILÖKOHTAINEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA SUUNNITELMA ERITYISOPETUKSEN TYÖVÄLINEENÄ	4
2.1 HOJKS:n ominaisuudet	6
2.2 HOJKS Itä-Suomen työkoulussa	7
2.3 HOJKS -asiakirjojen julkisuus ja salassapito.....	11
3 INTEGROITU ERITYISOPETUS SAVONLINNAN AMMATTI- JA AIKUISOPISTOSSA	14
3.1 Erityisopetuksen järjestäminen	15
3.2 Erityisopetuksen henkilöstö	16
3.3 Erityisopetuksen tarpeen kartoittaminen	18
4 HOJKS –PROSESSIN KEHITTÄMINEN SAMISSA.....	19
4.1 Aikaisemmat käytännöt.....	19
4.1.1 HOJKS -käytännön hyvät ja huonot puolet.....	21
4.1.2 Toiveet uuden HOJKS –asiakirjan suhteen.....	22
4.2 Kehittämisprosessi.....	23
4.2.1 Työryhmän esitys	24
4.2.2 Tilanne syksyllä 2007	26
4.4 Kehittämisprosessin tulokset	27
4.4.1 Käyttäjäoikeudet.....	27
4.4.2 HOJKS –asiakirjan sisältö	29
5 KEHITTÄMISHANKEPROSESSIN VAIKUTUKSET SAMIN HOJKS – KÄYTÄNTÖÖN	29
LÄHTEET.....	33
LIITTEET	34
Liite 1. 21.8.1998 / 630 Laki ammatillisesta koulutuksesta 8 §.....	34
Liite 2. Erillinen HOJKS –lomake.....	35
Liite 3. Erillinen HOPS –lomake	36
Liite 4. Kyselykaavake	39
Liite 5. HOJKS –työryhmän esitys.....	40
Liite 6. Saate	43
Liite 7. Lopullinen HOJKS -asiakirja	44

KUVIO

Kuvio 1. Kehittämishankkeen eri vaiheet.....30

TAULUKKO

Taulukko 1. HOJKS –välilehtien käyttöoikeudet käyttäjä ryhmittäin.....28

1 SÄHKÖISEN HOJKS –ASIAKIRJAN KEHITTÄMISEN TAUSTAA

Työskentelen Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa (SAMI) yhteisten aineiden erityisopettajana ja tehtäviini kuuluu tällä hetkellä myös integroidun erityisopetuksen koordinointia.

Oppilaitoksessamme käytettiin aiemmin HOJKSien laatimiseen erillistä ERVA-tiedostoa, josta siirryttiin Primuksen ERVA –välilehden käyttöön syksyllä 2006. Uuteen käytäntöön siirryttäessä siinä huomattiin monia heikkouksia, sillä uuteen käytäntöön oli siirrytty ilman perusteellista suunnittelua ja paneutumista. Koska tiesimme, että HOJKS –asiakirjoihin tulee muutoksia myös syksyllä 2007, jolloin oppilaitoksessamme siirrytään käyttämään MultiPrimus – tietokantaa, päätimme, että perusteellinen suunnittelutyö tehdään ennen sitä. Tehtävä lankesi luonnostaan minulle työtehtävieni vuoksi, joten päätin ottaa sen aiheeksi ammatillisten erityisopettaja opintojeni kehittämishankkeeksi.

HOJKS –välilehtien käytön kehittäminen MultiPrimus –ohjelmistossa jakautui kahteen osa-alueeseen; käyttäjäoikeuksien rajaamiseen sekä välilehtien sisältöön ja ulkonäköön. Tämän kehittämishankeraportin tietoperustassa käydään läpi HOJKS –asiakirjojen lainsäädäntöä ja hyvin opiskelijoiden ohjaamisen kannalta toimivien HOJKSien ominaisuuksia sekä kerrotaan SAMIn erityisopetuskäytänteistä.

Raportissa käydään läpi myös monivaiheinen kehittämisprojekti sekä sen eri-vaiheissa tapahtuneet muutokset sekä esitellään lopullinen HOJKS –välilehtien sisältö ja käyttäjille laadittu ohjeisto sekä lopulliset käyttäjäoikeudet.

2 HENKILÖKOHTAINEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA SUUNNITELMA ERITYISOPETUKSEN TYÖVÄLINEENÄ

Kaikille erityisopetukseen siirretyille tai otetuille opiskelijoille on lain (L630/98) mukaan laadittava Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS, johon kirjataan opiskelijan yksilölliset tarpeet. Suunnitelmaan on asetuksen (A811/98) mukaan kirjattava suoritettava tutkinto, opetuksessa noudatettavat opetussuunnitelmien tai näyttötutkinnon perusteet, tutkinnon laajuus, opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma, opiskelijan saamat palvelut ja tukitoimet vastuuhenkilöineen sekä erityisopetuksen perusteet (liite 1). HOJKS:n tulee määrittää, missä ja miten opetus tapahtuu. Tällä hetkellä HOJKS:n muodot vaihtelevat oppilaitoksittain paljon, sillä laki antaa varsin väljät ohjeet niiden laatimiseen. (Piirainen 2004, 17.)

HOJKS eli henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma tarkoittaa erityistä tukea tarvitsevan oppilaan oppimisen, oppimaan ohjaamisen ja tukipalvelujen kokonaissuunnitelmaa. Suunnitelmien laatiminen alkoi Yhdysvalloissa lasten perusoikeuksien puolustamisesta sekä rodullisen, kielellisen ja kulttuurisen syrjinnän vastustamisesta. Jokaisen lapsen ja nuoren, jolla on oppimisvaikeuksia, tulee saada yhdenvertainen mahdollisuus koulutukseen integroidussa ympäristössä osana yleistä koulutusjärjestelmää. Monissa maissa on nykyään yleisesti hyväksytyt periaatteet oppilaan ikäkauden ja edellytysten mukaisesta opetuksesta, oppilaiden objektiivisesta arvioinnista, vähiten rajoittavasta oppimisympäristöstä, oppilaiden asioiden asiallisesta käsittelystä ja yksilöllisestä opetussuunnitelmasta. (Ikonen ym. 2001, 7-8.)

Ennen HOJKS –nimen käyttöä Suomessa käytettiin nimityksiä YKO eli yksilöllinen koulutusohjelma, HOPS eli henkilökohtainen opetussuunnitelma, HOPPI eli henkilökohtainen oppisuunnitelma tai oppimissuunnitelma, HSVS eli henkilökohtainen siirtymäsuunnitelma jne. Kaikki nimitykset korostavat oppijan asemaa oman opiskelunsa subjektina ja aktiivisena oppijana, kokijana ja tiedonetsijänä. HOJKS:n laatimisen tarkoituksena on muodostaa oppimisesta

elinikäinen mahdollisimman omatoiminen ja itseohjautuva prosessi. (Ikonen ym. 2001, 8.)

HOJKS kokonaisuuden muodostavat oppijan, huoltajan, opettajien ja muiden asiantuntijoiden toiminta ja tehtävät sekä heidän yhteistyönsä. Keskeisessä roolissa ovat oppimisen tavoitteet ja sisällöt, opetusmenetelmät, oppimisympäristöt, oppimiseen käytettävä aika sekä edistymisen seuranta ja arviointi. Jokaiselle oppijalle muodostuu tavoitteellinen kokonaisuus näitä elementtejä muuntelemalla. HOJKS on laadittava erityisopetukseen otetulle tai siirretylle oppilaalle niin varhaiskasvatuksen piirissä olevalle, esiopetukseen tulevalle, peruskoululaiselle kuin ammattioppilaitoksen opiskelijalle. (Ikonen ym. 2001, 8-9.)

Opetusta järjestettäessä tulee ottaa huomioon kaikkien erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen edellyttämät yksilöllisen oppimisen mahdollisuudet ja heidän tarvitsemansa tukipalvelut sekä oppimistyyli ja suunnitella koulupäivä, opetus, tukipalvelut, oppimisympäristöt ja muut toiminnot heille sopiviksi. Oppilaiden aloitekykyyn, itseluottamuksen herättämiseen ja tukemiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Oppilaalle on selvitettävä miten hän voi saada erityisopetusta ja tarvittavat oppilashuoltopalvelut myös jatko-opintojen aikana. (Ikonen ym. 2001, 43.)

Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman toteutumista tulee arvioida ja seurata säännöllisesti. (Ikonen ym. 2001, 44.)

HOJKS –asiakirjan tulee olla ”elävä” oppilaan edistymisen myötä muuttuva asiakirja, jota käytetään opetuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, seurannassa ja arvioinnissa. Sen laajuus ja muoto vaihtelevat oppilaan edistymisen myötä. Oleellista olisi, että HOJKS

- määrittelee mahdollisimman tarkasti opiskelijan oppimisvaikeuden luonteen ja laajuuden
- ottaa vanhemmat mukaan toimintaan
- ottaa selvää opiskelijan mielipiteistä, toiveista ja havainnoista
- ottaa opiskelijan mukaan oman oppimissuunnitelman laatimiseen

- ottaa mukaan muut kasvatukseen ja opetukseen osallistuvat henkilöt eli kaikki opiskelijaa opettavat opettajat sekä kuntoutukseen ja tukitoimien järjestämiseen osallistuvan muun henkilöstön
- määrittelee tarvittavien tukitoimien ja henkilöstön määrän
- asettaa sellaisia oppilaskohtaisia tavoitteita, jotka pystytään saavuttamaan
- kuvaa opetukseen osallistumisen edellyttämiä toimenpiteitä, joihin tulee ryhtyä erityisopetusta järjestettäessä
- määrittelee opetusmenetelmät, tarvittavat oppimateriaalit ja opetusvälineet
- antaa yksilökohtaiset ohjeet fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja/tai lääketieteellisen tuen tarpeista ja varmistaa sen, että vastaava taho hoitaa tehtävänsä
- sisältää tavoitteiden saavuttamista koskevat kriteerit arviointia ja seuranta varten
- määrittää seuranta-, arviointi-, ja tarkistusmenetelmät
- sekä asettaa päivämäärän, jolloin HOJKS on seuraavan kerran tarkistettava. (Ikonen ym. 2001, 54 -55.)

2.1 HOJKSin ominaisuudet

HOJKSilla on neljä tärkeää ominaisuutta:

1. HOJKSin yksilöllinen tavoitteen asettelu perustuu ryhmätasolla tehtyyn koulukohtaiseen suunnitelmaan. Tarvittaessa oppimäärä voidaan mukauttaa.
2. HOJKSin laatiminen keskittyy yksilön opetuksen, kuntoutuksen ja tukipalvelujen järjestämiseen ja ottaa huomioon koko oppimisympäristön. Vahvoihin alueisiin tukeutuen pyritään korjaamaan oppimisen heikkoja alueita. Kaikki oppimiseen ja koulunkäyntiin liittyvät asiat tulee huomioida mm. perheen elämäntilanne, vanhempien vaatimukset, harrastukset ja sopeutuminen kouluyhteisöön.
3. Tavoitteet tulee asettaa sekä lyhyelle että pitkälle aikavälille.
4. HOJKSin toimivuutta voidaan arvioida oppilaan edistymisen kautta. Mikäli HOJKSissa asetettuja oppimistavoitteita ei saavuteta, tulee tarkastaa tavoitteiden asettelu ja oppisisällöt. (Ikonen ym. 2001, 56.)

HOJKS:n laadinta vaatii myös tietoja koulusta ja luokasta. Mitä resursseja on käytössä ja mikä on koulun toiminta-ajatus. (Ikonen ym. 2001, 58.)

HOJKS ei ole paperi, joka takaistaan rutiininomaisesti lukuvuoden alussa vaan se edellyttää oppijakeskeistä ajattelutapaa. HOJKS on opettajan ja oppilaanvälinen sopimus oppimisen tavoitteista, keinoista ja seurannasta. Kaikkien osapuolien on pystyttävä hyväksymään HOJKS -sopimus. Asiantuntijoiden näkemys ei voi koskaan ohittaa oppilaan omaa näkemystä, sillä oppimista ei tapahdu väkisin. Opettaminen ei voi olla pakottamista vaan oppilaan ja opettajan yhteistyötä. (Ikonen ym. 2001, 75.)

2.2 HOJKS Itä-Suomen työkoulussa

Tuulia Piiraisen tutki Itä-Suomen työkoulujen HOJKSeja. Tutkimuksen mukaan (2004) HOJKS osoittautui käsitteenä kaksiosaiseksi, joista toisen osan muodosti kirjallinen HOJKS ja toisen osan käytännössä elävät toimenpiteet eli yksilöllistäminen. Piirainen huomasi tutkimuksessaan, että lähes samat teemat oli löydettävissä kaikkien yksiköiden HOJKSeista. Yksiköiden välisiä eroja löytyi tekstin määrässä ja kirjaamistavoissa. (Piirainen 2004, 46.)

Itä-Suomen työkoulujen ohjaajat pitivät kirjattua HOJKSia myös sopimusvälineenä, jolloin HOJKS nähtiin ohjaajien ja opiskelijoiden välisenä asiana. Ohjaajat suunnittelivat opintojen etenemistä paljon opiskelijoiden kanssa keskustelemalla. Keskusteluissa oli tarkoitus löytää yhteinen näkemys opiskelijoiden ja ohjaajien välille opintojen etenemisestä. Keskusteluissa sovitut asiat kirjattiin ylös HOJKS -lomakkeelle tai erilliselle liitteelle, josta niitä voitiin myöhemmin tarkistaa. Ohjaajien mielestä kirjaaminen oli tärkeää silloin kun sitä tehtiin opiskelijoita ja ohjaajia varten. Lisäksi he totesivat kirjaamiseen liittyvän myös laissa määrättyjä velvoitteita. Ohjaajat kuitenkin vierastivat vaatimusta tehdä HOJKSeista juuri tietyntylaisia. Tutkimuksessa kävi ilmi, että lomakkeilla ei tunnut olevan mitään merkitystä opiskelijoille itselleen, vaan opiskelijat suhtautuivat niihin melko välinpitämättömästi. (Piirainen 2004, 70 - 71.)

Vaikka kirjattu HOJKS oli osoittautunut ensisijaisesti ryhmänohjaajien työvälineeksi, sillä nähtiin olevan merkitystä myös opiskelijoille, sillä niiden koettiin olevan opiskelijoiden oikeusturvapapereita. Silloin kun opiskelija on määritelty erityisopiskelijaksi hänelle tuli oikeus päästä erityisjärjestelyjen ja –menetelmien piiriin. (Piirainen 2004, 83.)

Osassa Itä-Suomen työkouluja HOJKS –lomakkeet olivat tarkasti määriteltyjä, eli niihin oli varattu tietty tila tietyille tekstile. Niihin asiat oli kirjoitettu lyhyesti muutamalla sanalla eikä otsikoihin liittymätöntä teksti ollut. Toisissa yksiköissä tekstiä oli kirjoitettu vapaamuotoisemmin. Niissä otsikot olivat laajempia ja teksti oli kirjoitettu kokonaisin lausein. HOJKSien pituudet vaihtelivat yhdestä sivusta lähes parikymmentä sivua käsittäviin asiakirjoihin. (Piirainen 2004, 72 – 73.)

Suurimmaksi osaksi työkoulun ohjaajat täyttivät HOJKS –lomakkeita itsekseen ja tarkistuttivat sen opiskelijalla kaksi kertaa vuodessa, mikä ei anna HOJKSista kuvaa dynaamisena, elävässä elämässä merkityksellisenä työkaluna. HOJKSien staattisuus koetaankin yhdeksi sen ongelmista. Piiraisen tutkimuksen perusteella hyvä HOJKS on sellainen, jossa on tarkasti mietitty, mitä kysytään. Mitkä tiedot ovat olennaisia ja millä on merkitystä käytännössä? Silloin kun opiskelijan ongelmat ovat elämänhallinnassa, ei pitäisi tehdä oppiainekeskeistä HOJKSia. (Piirainen 2004, 124 – 125.)

Työkoulun ohjaaja ja opiskelijat määrittivät hyvän HOJKSin piirteiksi seuraavaa:

- toimii ohjaajien muistin tukena
- turvaa opiskelijoiden oikeuksia
- auttaa molempia osapuolia opintojen suunnittelussa ja seurannassa
- ehkäisee ristiriitoja sovituista asioista

Lisäksi hyvän HOJKSin ominaisuuksiksi on määritelty:

- kannustaa opettajaa kiinnittämään tarkempaa huomiota opiskelijan tarpeisiin
- auttaa opiskelijaa seuraamaan tavoitteiden saavuttamista
- sitouttaa opiskelijaa hänen omaan oppimisprosessiinsa
- helpottaa moniammatillista yhteistyötä. (Piirainen 2004, 125 – 126.)

Yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa painotetaan opiskelijoiden omaa osallistumista HOJKS –prosessiin, koska osallistumisen katsotaan kehittävän opiskelijoiden itsetuntemusta ja kykyä hoitaa omia asioitaan. Osallistumisen nähdään myös lisäävän opiskelijoiden tietoisuutta omista oikeuksistaan, parantavan tavoitteisiin sitoutumista ja kehittävän kommunikointitaitoja. Opiskelija pääsee myös vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin osallistuessaan aktiivisesti HOJKS –prosessiin. (Piirainen 2004, 126.)

Opiskelijoita kuvailevat tekstit

Opiskelijoita kuvailevista teksteistä löytyi mainintoja mm. opiskelijoiden ominaisuuksista, opiskelusta ja koulun ulkopuolisesta elämästä. Ominaisuudet jakaantuivat neljään ryhmään; psyykkiset ja sosiaaliset ominaisuudet, taidot ja lahjakkuudet, motivaatio ja asenne sekä fyysiseen terveyteen liittyvät ominaisuudet. Vahvuudeksi oli kirjattu enimmäkseen psyykkisiin ja sosiaalisiin ominaisuuksiin liittyviä asioita kuten esim. Tulee toimeen erilaisten ihmisten kanssa / Yhteistyökykyinen, rauhallinen ja positiivinen / Opiskelijan avoimuus helpottaa opintojen suunnittelua. Eräässä HOJKS –lomakkeessa oli myös maininta päihteiden käytöstä ja mielenterveydestä, mutta opiskelijan yleisten luonteenpiirteiden ja käytöksen luonnehdinta puuttui kokonaan.

Taitoja ja lahjakkuuksia kuvailtiin sekä akateemisten että käytännöllisten taitojen näkökulmasta. Akateemisten taitojen kohdalla mainittiin kieliin tai matemaatiikkaan liittyvät kyvyt tai vaikeudet. HOJKSeissa oli paljon epätarkkoja ilmaisuja kuten aukkoja teoria opinnoissa tai tarvitsee tukea englannin kielessä. Osassa HOJKSeja oli myös tarkempaa analyysiä opiskelijan taidoista esim. lukukäsite ja peruslaskutoimitukset sekä pinta-alan laskeminen ovat hallinnassa.

Motivaatiota ja asennetta luonnehtivissa teksteissä ilmaistiin lähinnä se miten opiskelija suhtautuu opiskeluun yleensä. Vain muutamissa HOJKSeissa oli eritelty yksittäisiä kiinnostuksen kohteita.

Fyysiseen terveyteen liittyviä ominaisuuksista kuvailtiin lyhyesti vain sanan tai parin mittaisina mainintoina esim. astma, epilepsia. (Piirainen 2004, 74 – 75.)

Tavoitteet

Tavoitteiden kirjaaminen HOJKSeissa vaihteli paljon yksityiskohtaisista lähitavoitteista tulevaisuuden työllistymistavoitteisiin. Osa tavoitteista liittyi opiskelussa ja myöhemmässä elämässä tarvittaviin elämänhallinta taitoihin, esim. säännöllisten työaikojen noudattamiseen. (Piirainen 2004, 76.)

Opintojen eteneminen

Opintojen etenemistä seurattiin ensisijaisesti motivaation ja sitoutumisen kannalta. Useimmissa HOJKSeissa oli mainintoja suorittamatta jääneistä tehtävistä, keskeytyneistä työssäoppimisjaksoista tai koko opinnoista. Myös positiivisesta menestyksestä oli mainintoja mm. läsnäolot ja tehtävien suorittaminen aikataulun mukaisesti. Asioiden sisällöllisistä oppimisista ei juurikaan ollut mainintoja.

Melkein kaikissa työkoulujen HOJKSeissa oli mainintoja myös opiskelijoiden koulun ulkopuolisesta elämästä mm. asumisesta, perheestä, raha-asioista ja harrastuksista. Lisäksi seurattiin opiskelijoiden päihteiden käyttöä sekä heidän tekemiä rikoksia ja niiden seuraamuksia. Opiskelijoiden elämästä löydettiin myös opiskelua tukevia tekijöitä. (Piirainen 2004, 76–77.)

Toimenpiteet

Ensisijainen opiskelijoiden henkilökohtaisiin elämän tukemisiin liittyvien toimenpiteiden toteuttaja oli ryhmänohjaaja, joka ongelmien ilmetessä antoi keskustelutukea ja auttoi käytännön asioissa. Kaikkien yksiköiden ryhmänohjaajat olivat käyneet opiskelijoiden kanssa säännöllisiä keskusteluja opiskelumotivaation säilyttämiseksi ja opiskeluaikataulussa pysymiseksi. Joidenkin kohdalla oli keskustelujen lisäksi suoritettu myös muita toimenpiteitä opiskelurytmiin sitouttamiseksi. Tällaisia keinoja olivat olleet mm. aamuherätykset, puhuttelut, sopimukset ja opiskelujen keskeyttäminen joksikin aikaa.

HOJKSien mukaan ryhmänohjaajilla oli tärkeä asema opintojen yksilöllistämässä, sillä he suunnittelivat opintojen suorittamista ja seurasivat opintojen etenemistä. Ryhmänohjaajat antoivat myös tarvittaessa yksilöllistä opetusta ja osallistuivat ammatti- tai teoria-aineiden opetukseen samanaikaisopettajina.

Yksilöllisen opetuksen lisäksi opetusta annettiin myös pienissä ryhmissä. Opiskelijat saattoivat suorittaa opintoja omassa tahdissa.

Mikäli HOJKSeissa oli maininta mukautuksista esim. kielissä tai matematiikassa niitä ei tarkemmin selitetty. Oritun arvioinnista oli joidenkin yksiköiden HOJKSeissa maininta mm. perinteisten kokeiden tilalla käytettävistä näyttökokeista, suullisista tenteistä, oppimispäiväkirjoista ja jatkuvasta arvioinnista.

Opiskelijoita oli ohjattu saamaan erilaisia palveluja mm. terapiaan tai vieroitushoitoon. Myös vanhempien kanssa pidetyistä palavereista löytyi mainintoja. (Piirainen 2004, 78 – 80.)

2.3 HOJKS -asiakirjojen julkisuus ja salassapito

Suomen perustuslaissa säädetään, että viranomaisten hallussa olevat asiakirjat ovat julkisia, ellei julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Lain mukaan jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta myös silloin kun asiakirja ei koske henkilön omaa asiaa. (Vehkamäki ym. 2004, 9.)

Asiakirjat on jaoteltu julkisiin, harkinnanvaraisesti julkisiin ja salassa pidettäviin. Jos asiakirja on julkinen, tiedon pyytäjän ei tarvitse kertoa henkilöllisyytään eikä perustella pyyntöään halutessaan tietoa asiakirjasta. Sen sijaan jos tietoa pyydetään harkinnanvaraisesti julkisesta tai salassa pidettävästä asiakirjasta, pyytäjän on kerrottava henkilöllisyytensä ja perusteltava se millä perusteella hän haluaa tietoja asiakirjasta. (Vehkamäki ym. 2004, 31 - 33.)

Asiakirjana pidetään millä tahansa välineellä tehtyä kirjallista tai kuvallista esitystä. Myös atk-, ääni- ja kuvataallenteet ovat asiakirjoja. Julkisuus ei koske pelkästään suullisesti tai puhelimitse annettua tietoa. Sen sijaan vaitiolovelvollisuus ja tiedon hyväksikäyttökielto koskevat myös tallentamatonta tietoa, joka asiakirjaan tallennettuna olisi sisällöltään salassa pidettävää. Virkamiehen vain oman muistinsa tueksi laatimat muistiinpanot ja sellaiset luonnokset, joita ei ole vielä annettu muille asiankäsittelyä varten eivät ole virallisia asiakirjoja. Kun luonnos tulee muiden käsiteltäväksi, se muuttuu harkinnanvaraisesti julki-

seksi, ja sitten kuin asiakirja valmistuu ja se allekirjoitetaan, se muuttuu julkiseksi ja jokaisella on oikeus saada siitä tieto. (Vehkamäki ym. 2004,13 - 17.)

Salassapito

Salassa pidon tarkoituksena ei ole tarkoitus salata oppilaitoksen toimintaa vaan suojata yksityisyyttä tai yleistä etua. Oppilaitosten hallussa on runsaasti aineistoa, joiden salassapitoa yksityisyys tai yleinen etu vaativat. Salassa pidettäviä tietoja ovat mm. tiedot opettajan tai opiskelijan terveydentilasta tai vammaisuudesta, sekä tiedot henkilön elintavoista, harrastuksista, perhe-elämästä sekä muista niihin verrattavista tiedoista.

Oppilaitoksissa tietosuojaja merkitsee sitä, että oppilaita koskevien henkilötietojen käsittelyn tulee olla asiallisesti perusteltua oppilaitoksen toiminnan kannalta. Tietoja saa käyttää mm. oppilaan ottamiseksi oppilaitokseen tai opetuksen järjestämiseksi, mutta ei oppilaitokselle kuulumattomia tehtäviä varten. Tietojen tulee olla virheettömiä ja käyttötarkoituksensa kannalta tarpeellisia.

Salassa pidettävää asiakirjaa tai sen kopiota tai tulostetta ei saa näyttää eikä luovuttaa ulkopuolisille. Sitä ei saa myöskään antaa teknisen käyttöyhteyden avulla tai muulla tavalla ulkopuolisen nähtäväksi tai käytettäväksi. Salassa pidettäviä asiakirjoja on käsiteltävä ja säilytettävä huolellisesti niin, etteivät ne joudu sivullisten käsiin. (Vehkamäki ym. 2004,10.)

Ehdoton salassapito

Salassapitovelvollisuus voi olla ehdotonta, jolloin viranomaisella ei ole harkintavaltaa tällaisten asiakirjan sisältämien tietojen antamisesta. Ehdottomasti salassa pidettäviä asiakirjoja ovat esim. henkilön lääkärintodistus ja muut tiedot terveydentilasta. (Vehkamäki ym. 2004,19.)

Koululakien mukaan opetuksen järjestämistä vastaavien toimielinten jäsenet, oppilaitoksen henkilöstö ja opetusharjoittelua suorittavat eivät saa luvattomasti ilmaista sivullisille, mitä he koulutukseen liittyviä tehtäviä suorittaessaan saaneet tietää oppilaiden tai oppilaitoksen henkilöstön taikka heidän perheen jäseniensä henkilökohtaisista oloista ja taloudellisesta asemasta. Laissa säädetään, että salassa pidettäviä asiakirjoja ovat oppilashuoltoa ja oppilaan ope-

tuksesta vapauttamista koskevat asiakirjat, oppilaan koesuoritukset sekä sellaiset oppilaitoksen antamat todistukset ja muut asiakirjat, jotka sisältävät oppilaan henkilökohtaisten ominaisuuksien sanallista arviointia koskevia tietoja. (Vehkamäki ym. 2004, 21.)

Todistuksissa oleva * -merkintä mukautetun oppimäärän noudattamisesta ei ole salassa pidettävä, mutta nimenomainen tieto erityisopetuksen saamisesta on salassa pidettävä. Psykologiset testit, soveltuvuuskokeet ja niiden tulokset ja arvioinnit ovat myös salassa pidettäviä, koska ne kuvaavat henkilön persoonallisuutta. (Vehkamäki ym. 2004, 22 – 24.)

Ehdollinen salassapito

Osassa salassapitokohdista salassapidon ehtona on, että asiakirjan tietojen antaminen ulkopuolisille yksittäisissä tapauksissa ei saa haitata tai vahingoittaa suojattavan etua. Oppilaitoksissa tällaisia asiakirjoja ovat esim. pääsykokeet sekä muut kokeet ja testit, jotka muuttuvat jälkikäteen julkisiksi, jollei julkisuuden katsota vaarantavan niiden tarkoituksen toteutumista tai käyttämistä tulevaisuudessa. Oppilaitoksissa tietosuoja merkitsee sitä, että oppilaita koskevien henkilötietojen käsittelyn tulee olla asiallisesti perusteltua oppilaitoksen toiminnan kannalta. Tietoja saa käyttää mm. oppilaan ottamiseksi oppilaitokseen tai opetuksen järjestämiseksi, mutta ei oppilaitokselle kuulumattomia tehtäviä varten. Tietojen tulee olla virheettömiä ja käyttötarkoituksensa kannalta tarpeellisia. (Vehkamäki ym. 2004, 19 - 20.)

Salassapitovelvollisuus on voimassa saman oppilaitoksen sisällä siten, että vain ne henkilöt, jotka tehtävissään tarvitsevat salassa pidettäviä tietoja, voivat ne saada. Oppilasta koskevia salassa pidettäviä tietoja voivat saada vain ne opettajat ja muut henkilöt, esim. oppilashuoltohenkilöstö ja kouluavustajat, jotka tarvitsevat niitä tehtäviään hoitaessaan. (Vehkamäki ym. 2004, 27.)

Salassa pidosta voidaan poiketa, siten että oppilaitoksissa salassapitovelvolliseksi säädetty henkilöt sekä kouluterveydenhuollosta ja muuta oppilashuollosta vastaavat henkilöt saavat antaa sekä toisilleen, että koulutuksesta vastaaville viranomaisille tietoja, jotka ovat välttämättömiä opetuksen asianmukaista järjestämistä varten. Salassa pidettävän tiedon haltija ratkaisee sen tarvitsee-

ko joku muu välttämättä tietoa opetuksen järjestämiseksi. Kenelläkään ei kuitenkaan ole ehdotonta oikeutta saada tietoa, eikä sitä voi keneltäkään vaatia. Käytännössä moni pulmatilanne ratkeaa siten, että asianomaisilta henkilöiltä pyydetään kirjallinen yksilöity lupa salassa pidettävien tietojen antamiseen. Henkilöä tai henkilökohtaista etua ja oikeutta koskevissa asioissa suostumuksen voi antaa 15-vuotias itse tai hänen huoltajansa. Alle 15 –vuotiaan tiedoissa luvan voi antaa vain huoltaja. Saman kunnan saman koulutusmuodon sisällä toiseen kouluun salassa pidettävien tietojen luovuttaminen on sallittua, jos se on opetuksen järjestämiseksi välttämätöntä. Sen sijaan kunnasta tai koulutusmuodosta toiseen salassa pidettäviä tietoja ei saa luovuttaa ilman asianomaisen tai hänen huoltajansa lupaa. (Vehkamäki ym. 2004, 28 - 29.)

3 INTEGROITU ERITYISOPETUS SAVONLINNAN AMMATTI- JA AIKUISOPISTOSSA

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto on Itä-Savon koulutuskuntayhtymän hallinnoima ammatillinen oppilaitos, missä opiskelee noin 1700 nuorisoasteen opiskelijaa kuudella eri koulutuslallalla sekä n. 500 aikuisopiskelijaa. Syyskuussa 2007 SAMissa oli 350 erityisopiskelijaksi nimettyä opiskelijaa, joista 138 opiskeli erillisissä erityisopetusryhmissä ja 212 integroituna muihin ryhmiin.

Toiminta-ajatus ja arvoperusta

Kuntayhtymän koulutuspalvelujen tarkoituksena on tukea opiskelijan ammatillista, yleissivistävää ja persoonallisuuden kasvua sekä kouluttaa ammattitaitoista henkilöstöä työelämän muuttuviin tarpeisiin. Lisäksi tavoitteena on turvata koulutuksen monipuolinen alueellinen saatavuus, kehittää työelämää ja yrittäjyyttä sekä vastata niiden osaamistarpeisiin, edistää kansainvälistymistä ja kestäväen kehityksen periaatteita.

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa vallitsee kannustava ja huolehtiva oppimisilmapiiri, jossa ohjataan ja tuetaan opiskelijan kehittymistä hyväksi ihmiseksi, ammatintaitajaksi ja vastuuntuntoiseksi kansalaiseksi.

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston opiskelija on aktiivisesti mukana oppimisprosessissa. Hän oppii uusia tietoja ja taitoja sekä muodostaa uusia selitys- ja toimintamalleja eli rakentaa uutta osaamista jo olemassa olevan tiedon pohjalta. (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2006,1.)

3.1 Erityisopetuksen järjestäminen

Opiskelijoiden tarvitsema erityinen tuki järjestetään ensisijaisesti opiskelijan omassa opetusryhmässä. Tarvittaessa opetusta eriytetään pienempiin ryhmiin tai yksilöopetuksiksi. Erityisopetus on opiskelijan yksilöllistä huomioimista mm. erilaisten opetusmenetelmien, yksilöllisen oppimisen ohjauksen, koulunkäyntiavustajan tai erityisammattihenkilön avulla. Erityisopetus voi olla myös elämänhallintataitojen opiskelua, yksilöllisten opiskelupolkujen luomista antamalla lisäaikaa opiskelulle ja oppimiselle, tai rauhallisen opiskelupaikan järjestämistä opiskelijalle, jolla on vaikeuksia tarkkaavaisuudessa ja keskittymisessä. (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2007, 9.)

Opiskelija voi käydä sovituin välein erityisopettajan, koulukuraattorin, palveluohjaajan, opinto-ohjaajan tai terveydenhoitajan luona. Opintojen etenemistä seurataan ja arvioidaan jatkuvasti. Kriittisissä tilanteissa arviointi voi olla päivittäistä. Opiskelijan tuen tarpeisiin reagoidaan välittömästi. Opiskelija palvelujen henkilöstö tekee tehostettua yhteistyötä erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjauksessa. Opintojen loppuvaiheessa ne opiskelijat, jotka ovat koko opiskeluajan saaneet erityisiä tukitoimenpiteitä, ohjataan ”saattamalla vaihtoen” työelämään tai muuhun koulutukseen. (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2007, 9.)

Majakka

Silloin kun opinnot eivät etene omassa opetusryhmässä opiskelija voi siirtyä määrääjäksi Majakkaan. Majakka on oppimisympäristöltään ja toimintatavoiltaan kokonaisvaltaista tukea tarjoava koko SAMIn käytössä oleva yksikkö. Majakassa on mahdollista suorittaa opintoja yksilöllisen suunnitelman mukaan tarpeellisen ajan. Tilanteen selkiytyttyä opiskelija palaa omaan opiskeluryhmään. Majakkaan siirtymisestä sovitaan siirtyvän opiskelijan ryhmänohjaajan sekä Majakan henkilöstön kanssa. Majakan opiskelijoille järjestetään opiskeli-

jan voimavarojen mukaan ainakin yksi työssä oppimispäivä viikossa. Majakassa on kaksitoista opiskelijapaikkaa. (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2007, 11.)

3.2 Erityisopetuksen henkilöstö

Erityisopetuksen koordinaattori

Erityisopetuksen koordinaattorin tehtävänä on erityisopetustoiminnan ja sen kehittämisen koordinointi. Koordinoijan työn lähtökohtana on tiivis yhteistyö erityisopetuksesta vastaavien opettajien, opiskelijapalvelujen henkilöstön ja muiden toimijoiden kanssa. Erityisopetuksen koordinaattori toimii koulun edustajana ja yhteyshenkilönä erityisopetusta koskevissa asioissa. Erityisopetuksen koordinaattori osallistuu opiskelijahuoltoryhmän toimintaan sekä eri alojen kokouksiin vähintään kerran lukuvuodessa yhdessä opinto-ohjaajan, koulukuraattorin ja terveydenhoitajan kanssa. Hän koordinoi erityisopetuksesta vastaavien opettajien muodostaman erityisopetustiimin toimintaa. (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2007, 6.)

Erityisopetuksesta vastaava opettajat

Oppilaitoksessa on jokaisella koulutuslalla tai osastolla nimetyt erityisopetuksesta vastaavat opettajat eli ERVA:t, jotka huolehtivat kokonaisvaltaisesti oman alansa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukitoimenpiteiden järjestämisestä. Erityisopetuksesta vastaava opettaja huolehtii henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) ja sen liitteenä olevan henkilökohtaisen opetussuunnitelman (HOPS) laadinnasta yhteistyössä ryhmäohjaajan ja opinto-ohjaajan kanssa. HOJKS laaditaan yhteistyössä opiskelijan ja ryhmäohjaajan kanssa. Alaikäisen opiskelijan HOJKS lähetetään huoltajan allekirjoitettavaksi.

ERVA seuraa HOJKS:n ja HOPS:n toteutumista sekä opintojen etenemistä tehden tiivistä yhteistyötä opetushenkilöstön sekä erityisopetuksen koordinaattorin ja opiskelijapalvelujen henkilöstön kanssa. Tarvittaessa yhteistyö ulottuu myös koulun ulkopuoliseen tukiverkoston ja opiskelijan vanhempiin.

ERVA osallistuu oman alansa erityisopiskelijoiden nimeämispalaveriin sekä muihin erityisopetusta käsitteleviin palavereihin. ERVA kehittää erityisopetusta

omalla alallaan ja erityisopetustiimin kautta koko ammattiopistotasolla. (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2007, 6 – 7.)

Yhteisten opintojen erityisopettajat

Yhteisiä opintoja varten oppilaitokseen on palkattu kolme yhteisten opintojen erityisopettajaa, joista yksi toimii opetustehtävien lisäksi erityisopetuksen koordinaattorina (puolet työajasta). Yhteisten opintojen opettajat antavat opetusta yhteisissä opinnoissa pienryhmille sekä ns. työkouluryhmille.

Erityisammattihenkilöt

Erityisammattihenkilöt toimivat eri koulutusaloilla opettajan työparina toimien ammatillisen kasvuntukijoina ja elämänhallintataitojen ohjaajina. (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2007, 7.)

Opiskelijapalvelut ja -huolto

Opiskelijapalvelut ovat osa pedagogista johtamista ja ne ohjaavat opiskelijan oppimista ja osallistumista. Opiskelijapalvelujen keskeisiä elementtejä ovat opinto-ohjaus, erityisopetus, terveydenhuolto sekä asuntola- ja vapaa-ajantoiminta. Opintojen ohjauksessa painopistealueina ovat tutkintotavoitteisuus, työllistyminen ja jatko-opinnot. Erityisenä tavoitteena on kehittää työkoulupedagogista toimintamallia ja erilaisia tukitoimia keskeyttämisen ehkäisemiseksi. (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2006, 5.)

Kuntayhtymän palveluksessa on seitsemän opinto-ohjaajaa, joista yksi työskentelee aikuiskoulutuksen puolella ja kuusi nuorisoasteen koulutuksessa. Eli jokaisella koulutusalailla on oma opinto-ohjaaja. Opinto-ohjaaja tekee yhteistyötä peruskoulun oppilashuoltoryhmän kanssa. Hän kutsuu koolle erityisopiskelijaksi nimeämispalaverin. Opinto-ohjaaja ohjaa ja tukee erityistä tukea tarvitsevaa opiskelijaa opintopolulla ja uran suunnittelussa. Opinto-ohjaaja kutsuu koolle alakohtaisen opiskelijahuollon kokouksen vähintään kerran lukuvuodessa. (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2007, 8.)

Lehtiniemessä, Varpalassa ja aikuiskoulutuskeskuksella terveydenhoitaja on paikalla kerran viikossa. Vipusella työskentelee kokoaikainen terveydenhoitaja ja hän huolehtii Vipusen opiskelijoiden lisäksi myös Paviljongin, Artemian, Li-

ken sekä kauneudenhoito-osaston opiskelijoiden terveydestä. Koululääkäri on tavattavissa Vipusella kerran viikossa aamupäivisin ja muissa toimipisteissä noin kerran kuukaudessa.

Ammattiopistossa työskentelee kolme palveluohjaajaa, joista yksi työskentelee maahanmuuttajien, yksi valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa opiskelevien ja yksi ns. nuorisoasteen integroitujen erityisopiskelijoiden opiskelijoiden parissa. Palveluohjaaja työskentelee opiskelijoiden kanssa moniammatillisissa tiimeissä. Hän tekee tiivistä yhteistyötä opinto-ohjaajien, erityisopetuksen koordinaattorin, kolmannen sektorin sekä julkisten palveluorganisaatioiden kanssa. Hänen toiminta alueinaan ovat erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat. (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2007, 8.)

Erityisopetuksen tukena ovat käytettävissä myös koulukuraattorin sekä psykologin palvelut. Palvelut ovat moniammatillista tiimityötä oppilaitoksen sisäisen ja ulkoisen verkoston kanssa tai opiskelijan henkilökohtaista ohjausta, kun hän etsii vaihtoehtoja ja ratkaisumalleja omaan henkilökohtaiseen elämäntilanteeseensa. (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2007, 8.)

3.3 Erityisopetuksen tarpeen kartoittaminen

Opiskelijan tarve erityisopetukseen kartoitetaan jokaisen lukukauden alussa. *Opintonsa aloittavien opiskelijoiden* tarve erityisopetukseen selvitetään alkukartoituksen avulla. Alkukartoitus jakautuu kolmeen osaan: Lukuvuoden alussa yhteisten opintojen erityisopettajat testaavat opiskelijoiden äidinkielen, englannin ja matematiikan lähtötason. Ensimmäisen jakson aikana ryhmänohjaajat haastattelevat opiskelijat ja havainnoivat heidän sopeutumistaan ryhmään ja sitoutumistaan opiskeluun. Opinto-ohjaaja kokoaa tietoa tehden yhteistyötä peruskoulun opinto-ohjaajan ja Samin opiskelupalveluiden henkilöstön kanssa sekä käy läpi aloittavien opiskelijoiden peruskoulutodistukset.

Opintojaan jatkavien opiskelijoiden erityisopetuksen tarpeen kartoitusta varten erityisopetuksesta vastaavat opettajat kokoavat riittävästi tietoa tehden yhteistyötä ryhmänohjaajan, opettajien, opinto-ohjaajan, opiskelijahuollon erityis-

opettajan, koulukuraattorin, terveydenhoitajan sekä muiden yhteistyötahojen kanssa.

Kartoituksen perusteella erityisopetuksesta vastaava opettaja, erityisopetuksen koordinaattori ja koulutuspäällikkö esittävät apulaisrehtorille kyseisten opiskelijoiden opetuksen toteuttamista erityisopetuksena. (Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto 2007, 8 – 9.)

4 HOJKS –PROSESSIN KEHITTÄMINEN SAMISSA

4.1 Aikaisemmat käytännöt

Syksyllä 2006 Savonlinnan ammatti- ja aikuisopistossa siirryttiin käyttämään Primus -opiskelijahallintojärjestelmän HOJKS välilehteä. Sitä ennen oppilaitoksessa käytettiin erillistä ERVA –tiedostoa, jossa olivat erikseen HOJKS (liite 2) ja sen liitteeksi kuuluva HOPS (liite 3). HOJKS oli melko suppea ja siinä oli opiskelijan henkilötietojen lisäksi kolme täytettävää kohtaa:

1) Perusteet henkilökohtaiselle opetuksen järjestämistä koskevalle suunnitelmalle

esim. opiskelija A

* Peruskouluopinnot suoritettu mukautetuin tavoittein ja koulutukseen haettu joustavalla hakumenettelyllä.

opiskelija B

* Opiskelija tarvitsee henkilökohtaista tukea ja ohjausta opinnoissaan

2) Erityiset opetus- ja opiskelijahuoltopalvelut

esim. opiskelija A

** Yhteiset opinnot pienryhmässä.
Työtoiminnoissa integroitu omaan ryhmään.*

opiskelija B

* Osa opinnoista pienryhmäopiskeluna

3) Muut henkilökohtaiset tukitoimet

esim. opiskelija A

* Henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa ammatillisissa opinnoissa. Kokeissa erilaisia toimintamuotoja esim. materiaali pohjaiset ja suulliset kokeet.

Salitoimintoihin henkilökohtaista ohjausta, opettajan lisäksi ohjaava henkilöstö ohjaa ravintolasalityöskentelyssä.

opiskelija B

* Opiskelijan, ryhmänohjaajan ja ERVAN ohjauskeskustelut.

Tämän HOJKS –asiakirjan suurimpana heikkoutena oli sen antaman tiedon vähäisyys sekä ”elämättömyys”. Asiakirja täytettiin korkeintaan kahdesti vuodessa, syys- ja tammikuussa, ja muuna aikana siihen ei kirjattu mitään. Eri-tyisopetuksen toteutumista ja opiskelijan etenemistä sekä lyhyen aikavälin tavoitteet kirjattiin HOPSiin.

Koska HOJKSiin oli kirjattu asiat hyvin suppeasti, esim. minulla toimiessani yhteisten opintojen erityisopettajana oli vaikeaa saada tarkempaa tietoa opiskelijoiden tuen tarpeista ja tukitoimista.

ERVA –kansioon, jossa HOJKS ja HOPS sijaitsivat pääsivät kirjaamaan sekä lukemaan vain erityisopetuksesta vastaavat opettajat, yhteisten opintojen erityisopettajat, opinto-ohjaajat, kuraattori ja palveluohjaaja. Esim. ryhmänohjaajat ja yhteisten opintojen eivät päässeet seuraamaan HOJKSeja ollenkaan. Yhteisten opintojen opettajilla ei ollut yleensä edes tietoa siitä ketkä opiskelijoista oli erityisen tuen tarpeessa. Perusteluina tähän pidettiin asiakirjan luotamuksellisuutta, mikä on ymmärretty oppilaitoksessa kovin tiukasti. Tästä johtuen HOJKS –asiakirja oli lähinnä hallinnollinen asiakirja ennemmin kuin elävä moniammatillinen opetuksen apuväline.

Syksystä 2006 lähtien oppilaitoksessamme on painotettu opintojen henkilökohtaistamista ja tavoitteena on ollut laatia jokaiselle opiskelijalle oma HOPS. Tällöin otettiin käyttöön Primus -tietojärjestelmän HOPS –välilehti. Oppilaitoksemme Primuksen pääkäyttäjä oli ehdottanut silloiselle apulaisrehtorille, että emme jatkossa yllä pitäisi ollenkaan erillistä ERVA –kansiota, vaan siirtyisimme käyttämään myös Primuksen HOJKS –välilehteä, koska se on mahdollista.

Apulaisrehtorin ja erityisopetuksen koordinaattorin vaihtuessa asia oli hautautunut jonnekin ilman, että sitä oli valmisteltu kunnolla. Saimme elokuussa tietää, että HOJKS:t ryhdytään tekemään Primukseen, jolloin meille tuli valtava kiire laatia jonkinlaiset säännöt ja ohjeistus sen käyttämiseen. Koska aikaa oli niukasti, perusteelliseen pohtimiseen ei ollut aikaa. Samanaikaisesti kuulumme, että siirrymme syksyllä 2007 käyttämään uudistettua Primus-tietojärjestelmää eli ns. MultiPrimusta, jolloin teimme päätöksen siitä, että perusteellinen suunnittelu työ tehdään vasta kun saamme tietää enemmän MultiPrimuksen käyttömahdollisuuksista.

Lukuvuoden 2006 - 2007 aikana kuulin usein kritiikkiä, uudesta HOJKS –asiakirjasta, joka koettiin hankalaksi käyttää lähinnä sen laajuuden ja pirstaleisuuden vuoksi. Haluaisin saada oppilaitoksemme aikaiseksi selkeän ja toimivan HOJKS käytännön, jonka vuoksi valitsin sen kehittämisen tämän kehittämishankkeen aiheeksi.

4.1.1 HOJKS -käytännön hyvät ja huonot puolet

Kysely HOJKS -käytännöstä

Saadakseni palautetta käytössä olevasta HOJKS –käytännöstämme muilta asiakirjan käyttäjiltä lähetin heille kyselyn (liite 4) sähköpostitse huhtikuun lopussa. Seitsemästätoista kyselyn saaneesta siihen vastasi vain kolme henkilöä muistutuksesta huolimatta. Tämän perusteella olisi voinut tehdä hätiköidyn johtopäätöksen siitä, että oppilaitoksemme nykyiseen HOJKS –käytäntöön ollaan tyytyväisiä.

Kolmen vastuksen perusteella nykyisessä Primuksen HOJKS –kaavakkeessa koettiin aikaisempaan verrattuna hyväksi se, että nyt kaikki opiskelijan tiedot löytyvät samasta tietokannasta eikä tietoja tarvitse etsiä monesta paikasta. Huonoa nykyisessä käytännössä on vastaajien mielestä sen kankea kieliasu sekä kenttien otsikoiden epäselvyys. Lisäksi se, että osa tekstistä katoaa välillä näkyvistä koettaan kiusalliseksi.

HOJKS –kaavakkeesta toivottiin eheämpää ja loogisempaa kokonaisuutta. Yksi vastaajista toivoi HOJKS:n ja HOPS:n yhdistämistä.

Erään vastaajan mielestä HOJKS –kaavakkeesta pitäisi tehdä hyvin yksiker-
tainen asiakirja, jossa olisi kirjattuna vain kaikkein olennaisin tieto. Toisen vas-
taajan mielestä siihen pitäisi sitä vastoin lisätä tietoa opiskelijan aikaisemmas-
ta opiskeluhistoriasta, harrastuksista sekä elämäntilanteesta.

Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että kaavakkeen täyttämiseen pitäisi saada
tarkemmat ohjeet.

HOJKS –asiakirjan lukuoikeuksia toivottiin nykyisten ERVAn, opinto-ohjaajan,
kuraattorin, palveluohjaajan ja erityisopettajan lisäksi ryhmänohjaajalle. Kir-
jausoikeuksia puolestaan toivottiin ERVAlle, kuraattorille, palveluohjaajalle,
erityisopettajalle sekä opinto-ohjaajalle.

4.1.2 Toiveet uuden HOJKS –asiakirjan suhteen

Mielestäni nykyisessä HOJKS -käytännössä on useita puutteita, joista pahim-
pana epäkohtana pidän liiallista salaamista. Mielestäni ei ole opiskelijan edun
mukaista, että asiakirjaa eivät pääse lukemaan kaikki opiskelijaa opettavat
opettajat. Silloin, jos opettaja ei ole tietoinen opiskelijan erityisistä tuen tarpeis-
ta ja niiden syistä hän ei voi järjestää opiskelijan opetusta yksilön tarpeet
huomioiden. Myöskään laki ei kiellä opiskelijan yksityisyyden nimissä tietojen
luovuttamista oppilaitoksen sisällä opetuksen järjestämistä varten.

Toinen paha epäkohta on nykyisessä järjestelmässä se, että erityisopiskelijoi-
den saamat tukitoimet kirjataan ylös HOPSiin, joka ei ole luottamuksellinen
asiakirja. Koska HOPS ei ole luottamuksellinen asiakirja, siellä ei pitäisi olla
näkyvissä esim. tietoa HOJKSin olemassa olostsa. Kaikki tarpeellinen henkilö-
kohtaistamiseen liittyvä tieto tulisi kirjata HOJKSiin.

Kolmas toiveeni uuden HOJKS –asiakirjan osalta on, että sinne kirjattaisiin
aina myös jotakin positiivista, johon opetuksessa voisi tukeutua. Toivon, että
jokaisen opiskelijan elämästä tai ominaisuuksista löytyy jokin vahvuus, jonka
avulla hänen itseluottamustaan voidaan tukea.

Lisäksi toivon, että HOJKSista löytyisivät myös lähtötasokokeiden tulokset sekä tiedot opiskelijalle tehdyistä testeistä sekä hänen aikaisemmasta koulutuksestaan ja työkokemuksestaan. Asiakirjaan pitäisi mielestäni kirjata myös tarkemmin lyhyen aikavälin tavoitteet, sillä nuoret elävät nykyisin tässä ja nyt elämää eivätkä pysty sitoutumaan koviin kauas meneviin suunnitelmiin.

Pidän tärkeänä HOJKSin muuttumista eläväksi ja täydentyväksi asiakirjaksi, joka todellisuudessa tukee nuoren sitoutumista koulunkäyntiin auttaa häntä itseään suunnittelemaan elämäänsä ja opiskeluaan.

4.2 Kehittämisprosessi

Toukokuuisessa opiskelijahuoltoryhmän palaverissa keskustelimme tulevan HOJKS-käytännön periaatteista.

HOJKSin luku- ja kirjaamisoikeudet

Esittelin palaverissa asiakirjojen julkisuuteen liittyviä lakeja ja ehdotin sen perusteella, että muuttaisimme oppilaitoksemme HOJKS käytäntöä avoimempaan suuntaan. Ehdotin, että HOJKS –asiakirjan lukuoikeus myönnettäisiin nykyisten henkilöiden (ERVAt, opinto-ohjaajat, erityisopettajat sekä kuraattori ja palveluohjaaja) lisäksi myös ryhmänohjaajalle sekä ammatinopettajille osastoittain ja yhteisten aineiden opettajille niiden osastojen osalta, joilla heillä on opetusta. Esitys hyväksyttiin lyhyen keskustelun jälkeen yksimielisesti.

Kirjaamisoikeutta (ja velvollisuutta) ehdotin ERVOille ja ryhmänohjaajille. Aiheesta keskusteltiin paljon. Lopulta päädyttiin valitsemaan työryhmä pohtimaan tarkemmin HOJKSin luku- ja kirjaamisoikeuksia sekä asiakirjan muotoa ja sisältöä. Työryhmään valittiin minun lisäkseni erityisopetuksesta vastaavat opettajat matkailu-, ravitsemus- ja talousalalta sekä kaupan- ja hallinnon alalta. Heistä molemmat toimivat myös oman alansa opinto-ohjaajina.

4.2.1 Työryhmän esitys

Työryhmä kokoontui maanantaina 4.6.2007 sopimaan HOJKS- asiakirjan muodosta ja siihen liittyvistä periaatteista ja laatimaan asiasta esityksen (liite 5). Työryhmä oli tutustunut etukäteen Jyväskylän ammattiopiston HOJKS – ohjeistukseen ja asiakirjapohjaan.

Ohjeessa todettiin olevan paljon hyvää, mutta oman oppilaitoksen asiakirjamallista ei haluttu yhtä laajaa ja moniosaista. Työryhmä tuli siihen tulokseen, että kolme HOJKS –välilehteä on riittävä määrä.

Ensimmäinen välilehti olisi ns. sopimus, johon tulisi opiskelijan henkilötiedot, HOJKSin perustelut ja opiskelijan, erityisopetuksesta vastaavan sekä alakäisen huoltajan allekirjoitukset. Sopimus –välilehti tulostetaan vain kerran opiskelujen aikana, mikäli opiskelijan tiedot ja HOJKS –perustelut pysyvät ennallaan, mutta allekirjoitetaan vuosittain niin kauan kun sen on tarpeellista olla voimassa. Kaavakkeeseen päätettiin varata tilaa allekirjoituksille neljän vuoden ajalle, sillä käytännössä useilla erityistä tukea tarvitsevilla opiskelijalla opinnot venyvät vielä neljännelle vuodelle. Asiakirjan hyväksyessään opiskelija ja huoltaja suostuvat samalla myös siihen, että tietoja saa luovuttaa Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston sisällä opintojen edistämiseksi. Ensimmäisen välilehden täyttää ERVA, mutta lukuoikeus asiakirjaan on opettajilla kunkin osaston sisällä. Sopimus –välilehden mukana lähetään saate (liite 6), jossa huoltajille kerrotaan HOJKSin merkityksestä.

Toinen välilehti eli ns. perusta on kahdeksankohtainen välilehti, johon ERVA kirjaa tiedot opiskelijan oppimishistoriasta, taustasta ja nykytilanteesta, henkilökohtaisista vahvuuksista ja osaamisesta, henkilökohtaiset tavoitteet, sosiaaliset taidot, henkilökohtaiset tukitoimet, HOJKS opintojen laajuuden ja HOJKSin suoritustavan/toimenpiteet. Välilehti päivitetään ainakin kahdesti lukuvuodessa, mutta aina kun opiskelijan tilanteessa tapahtuu jokin opetusjärjestelyjä koskeva muutos.

Oppimishistoriasta on tarkoitus kirjata ylös aikaisemmat opinnot ja kurssit sekä työkokemus. Mikäli aikaisemmat opinnot ovat keskeytyneet, keskeytyksen syy olisi hyvä kirjata tähän. Keskeytyksen syy tietämällä pystytään ennakoimaan opiskelijan tuen tarvetta ja tukemaan häntä paremmin nykyisissä opinnoissaan.

Taustaa ja nykytilanne kohtaan kirjataan tiedot aikaisemmasta opintomenestyksestä mm. perusopetuksessa yksilöllistetyt opinnot, tieto vitosen suorasta jne., aikaisemmin tehdyt psykologiset testit yms. , millä voi olla merkitystä opinnoista selviytymiseen. Oppilaitoksessa suoritettujen lähtötasotestien tulokset kirjataan ylös asteikolla normaali / heikko / erittäin heikko. Myös tieto mahdollisista hahmottamisen ja motoriikan vaikeuksista merkitään tähän kohtaan. Terveydelliset syyt mainitaan vain opiskelijan luvalla ja siinä tapauksessa, että niillä on merkitystä opiskelun kannalta.

Henkilökohtaiset vahvuudet ja osaaminen antaa mahdollisuuden löytää positiivisia opiskelua tukevia asioita, joihin opetuksessa pystytään tukeutumaan. Esim. opiskelijan myönteinen asennoituminen opiskeluun ja tulevaisuuteen, hyvät sosiaaliset taidot, vahva taustatuki ja harrastukset voivat ovat opiskelua tukevia asioita.

Henkilökohtaiset tavoitteet käsittävät pidemmän aikavälin (esim. koko lukukauden mittaisia) tavoitteita. Tutkinnon suorittamisen aikataulu, toiveet ja tavoitteet työssä oppimiselle sekä jatkosuunnitelmat kuuluvat tähän kohtaan. Myös elämäntaitojen kuten esim. vuorokausirytmien hallitseminen voivat kuulua tähän kohtaan.

Sosiaaliset taidot sisältävät vuorovaikutustaidot ja sosiaalisen sopeutumisen sekä elämäntaitotaidot. Mikäli HOJKSin perusteena on vuorovaikutuksen ja käyttäytymisen häiriö tulee tämän kohta täyttää huolellisesti. Huom. myös positiivisia asioita voi mainita.

Henkilökohtaiset tukitoimet kohdassa mainitaan suunnitellut opiskelijan tarvitsemat tukitoimet esim. erityisopettajan, opinto-ohjaajan, palveluohjaajan, kuraattorin ym. tahojen palvelut. Myös ulkopuoliset verkostot (esim. A-klinikka tai

mielenterveyspalvelut) on hyvä mainita, silloin kuin niillä on merkitystä opiskeluihin. Suunnitelmat pienryhmä-, samanaikais- ja lukiopetuksesta sekä mm. tulkin antamasta tuesta mainitaan tässä.

HOJKS opinnot ja laajuus käsittää suunnitelman siitä missä opintojaksossa tai –kokonaisuuksissa erityisen tuen tarvetta ennakoidaan tarvittavan.

HOJKS suoritustapa/toimenpiteet kohtaan kirjataan miten erityinen tuki on käytännössä tarkoitus järjestää ja minkälaisia vaihtoehtoisia menetelmiä tai oppimisympäristöjä opiskelijan kohdalla suositellaan käytettäviksi mm. suulliset kokeet tai jatkuvaan näyttöön perustuva arviointi.

Kolmanteen välilehteen eli seurantaan kirjaavat kaikki opiskelijaa opettaneet opettajat ja muissa tukitoimissa osallisina olleet henkilöt ylös sen miten opiskelijaa on käytännössä opinnoissaan tuettu. Kaikki pidetyt palaverit sekä niissä sovitut asiat, yhteyden otot huoltajiin, pienryhmässä annettu opetus, erityisammattihenkilön tuki, erityiset koe- tai työssäoppimisjärjestelyt jne.

Elämänhallintaan liittyvät tukitoimet, joilla ei ole merkitystä opetuksen kannalta kirjataan ylös kuraattori –välilehdelle.

4.2.2 Tilanne syksyllä 2007

Syksyllä palatessamme lomalta töihin sain kuulla ohjelmiston pääkäyttäjältä, että ehdotustamme ei voida ottaa sellaisenaan käyttöön ohjelmiston asettamien rajoitusten vuoksi. Ohjelmistossa voi kunkin kentän ottaa käyttöön vain yhdellä välilehdellä, ja koska osa valitsemistamme välilehdistä oli jo käytössä jossain muulla välilehdellä niitä ei voinut ottaa käyttöön integroidun erityisopetuksen käyttöön suunnitelluilla HOJKS –välilehdillä. Aikaisemmin oppilaitoksessamme oli käytössä useita erilaisia Primus –ohjelmistoja eri osastoilla, jolloin toisten osastojen toimintaa ei tarvinnut huomioida.

Syksyllä HOJKS –työskentely alkoi tilanteessa, jossa HOJKS -välilehdeltä siis puuttui osa haluamistamme kentistä, mutta tilalla oli runsaasti kenttiä (VAKUjen tarpeita varten), joita me emme olleet katsoneet tarpeelliseksi integroidus-

sa erityisopetuksessa. Koska pääkäyttäjällä oli runsaasti kiireitä myös muiden välilehtien osalta, HOJKS –välilehtien muokkausta uudelleen ei voitu aloittaa heti alku syksystä.

Lokakuussa 2007 HOJKS –asiakirjan muokkaamiseen palattiin jälleen tietosuojasuunnitelmaa laadittaessa. Tällöin sovittiin, että minä sekä valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen tutkintovastaava laadimme ERVA –ryhmälle esityksen HOJKS –asiakirjan sisällöstä ottaen huomioon parhailaan laadittavan oppilaitoksen tietosuojasuunnitelman ja integroidun erityisopetuksen sekä erillisten erityisopetusryhmien tarpeet.

Aikaisempi HOJKS –esitys oli laadittu vain integroitua erityisopetusta varten, mutta tässä vaiheessa siinä päätettiin huomioida koko oppilaitoksen HOJKS –tarpeet.

Keskustelimme kesäkuussa laaditusta esityksestä, ja valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen tutkintovastaava oli sitä mieltä, että laatimamme HOJKS –esitys on sisällöltään hyvä myös erillisissä ryhmissä opiskelevien erityisopiskelijoiden HOJKS –asiakirjaksi, sillä heillä on käytössä vielä erillinen VAKU –välilehti, johon he kirjaavat muut tarvitsemansa tiedot.

Torstaina 8.11.2007 pidettiin palaveri, johon kutsuttiin koolle kaikki oppilaitoksessa HOJKSeja laativat henkilöt sekä opiskelijahuollosta koulukuraattori ja palveluohjaaja sekä apulaisrehtori (kaikkiaan 25 henkilöä).

4.4 Kehittämisprosessin tulokset

4.4.1 Käyttäjäoikeudet

Palaverissa keskusteltiin aluksi HOJKSin käyttäjäoikeuksista, joita ei oltu vielä ennätetty laajentaa toukokuussa sovitulla tavalla. Käyttäjä oikeuksista oltiin kahta eri mieltä. Osa kannatti keväällä sopimaamme avoimempaa linjaa, jonka mukaan HOJKS –asiakirjan lukuoikeus myönnettäisiin nykyisten henkilöiden (ERVAt, opinto-ohjaajat, erityisopettajat sekä kuraattori ja palveluohjaaja)

lisäksi myös ryhmänohjaajalle sekä ammatinopettajille osastoittain ja yhteisten aineiden opettajille niiden osastojen osalta, joilla heillä on opetusta. Osa ERVOista oli sitä mieltä, että on opiskelijan kannalta parempi, etteivät ammatinopettajat ja yhteisten aineiden opettajat saa lukuoikeutta HOJKS – asiakirjoihin. Vaan heille riittää, että ERVA välittää heille opetuksen kannalta tarvittavat tiedot. Keskustelun tuloksena sovittiin, että HOJKS –asiakirjojen käyttäjäoikeudet jaetaan neljään eri ryhmään; ERVAT, opinto-ohjaajat, ryhmänohjaajat sekä opiskelijahuollon työntekijät. Jokaisella käyttäjäryhmällä on erilaiset käyttäjäoikeudet seuraavasti:

TAULUKKO 1. HOJKS –välilehtien käyttäjäoikeudet käyttäjäryhmittäin

Käyttäjäryhmä	Käyttäjäryhmään kuuluvat	Käyttäjäoikeuksien sisältö
ERVAT	* VAKU –ryhmien ryhmänohjaajat * Erityisopetuksesta vastaavat opettajat * yhteisten opintojen erityisopettajat	Luku- ja kirjoitusoikeudet kaikille välilehdille
OPINTO-OHJAAJAT	* Opinto-ohjaajat	Lukuoikeudet kaikkiin välilehtiin sekä kirjoitusoikeudet kohtiin erityisopiskelijan opetusryhmä ja erityisopetuksen peruste
Ryhmänohjaajat	* ryhmänohjaajat (joilla ei ole erityisopetuksesta vastaavan opettajan tehtäviä)	Lukuoikeudet kaikille välilehdille
Opiskelijahuolto	* kuraattori * palveluohjaajat	Lukuoikeudet kaikille välilehdille sekä kirjaamisoikeudet seuranta välilehdelle

Lisäksi MultiPrimuksessa on rajattu yleisiä käyttäjäoikeuksia niin, että kukin näkee vain niiden opiskelijoiden tiedot, joiden kanssa on tekemisissä. Käytännössä kuraattori ja yhteisten opintojen erityisopettajat näkevät koko oppilaitoksen opiskelijoiden tiedot, Ervat sen osaston opiskelijoiden tiedot, jotka kuuluvat hänen toimialueelleen ja ryhmänohjaajat vain oman ryhmänsä tiedot. Kul-

lekin ryhmälle voidaan tarvittaessa nimetä ryhmänohjaajan lisäksi kaksi vara-ryhmänohjaajaa.

4.4.2 HOJKS –asiakirjan sisältö

Palaverissa käsiteltiin työryhmän kesäkuussa laatima esitys kohtakohtalta läpi ja päätettiin sisällöstä seuraavalla tavalla (liite 7):

Välilehti 1. sopimus; päätettiin pitää esityksen mukaisessa muodossa.

Välilehdeltä 2. perusta; päätettiin poistaa kenttä *oppimishistoria* ja liittää siihen kirjattavat tiedot kohtaan *taustaa ja nykytilanne*. Lisäksi kohtaa *HOJKS opinnot ja laajuus* pidettiin turhana ja se päätettiin poistaa. Lisätään kohta *muut palvelu- ja tukitoimet*, johon kirjataan tiedot sellaisista koulun ulkopuolisista tukitoimista, joilla on merkitystä opiskelujen kannalta esim. hoitosuhde A-klinikalle tai nuorisopsykiatrian poliklinikalle.

Välilehti 3. seuranta; pidetään esityksen mukaisessa muodossa.

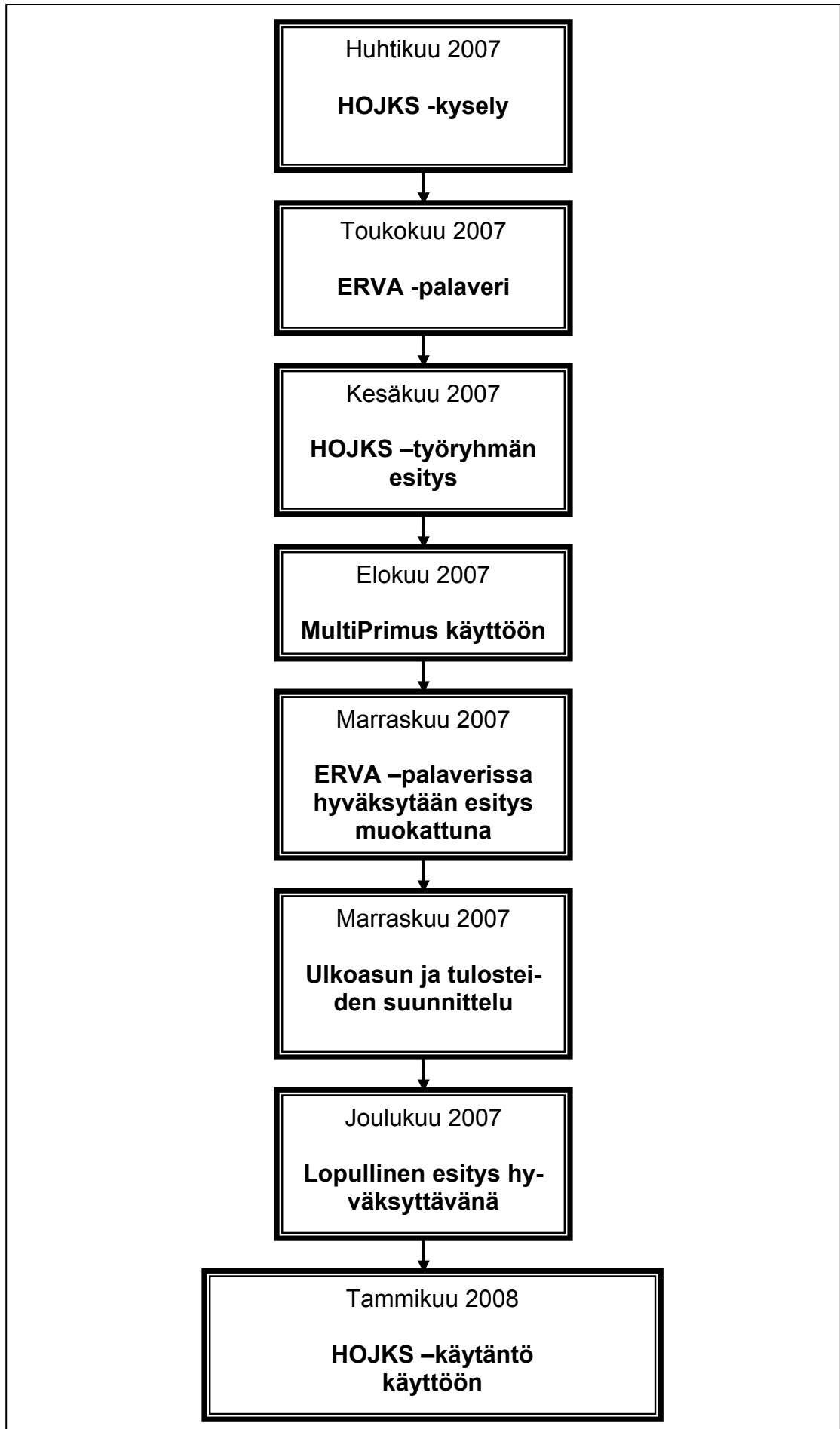
Palaverissa sovittiin lisäksi, että MultiPrimuksen pääkäyttäjä sekä VAKUjen tutkintovastaava ja Paula Niskanen suunnittelevat asiakirjojen ulkoasun tulokset yhdessä, jonka jälkeen ne lähetään muille HOJKS –asiakirjojen kanssa työskenteleville hyväksyttäväksi.

5 KEHITTÄMISHANKEPROSESSIN VAIKUTUKSET SAMIN HOJKS –KÄYTÄNTÖÖN

Kehittämishanke alkoi SAMI:ssa huhtikuussa 2007 ja päättyi tammikuussa 2008, jolloin uusi HOJKS –asiakirjamalli otetaan käyttöön. Tuon kahdeksan kuukauden aikana asiaan on työstyetty useaan kertaan (kuvio 1) useissa yhteyksissä ja useilla erikokoonpanoilla. Pääasiallisina kehittäjinä ovat prosessissa olleet mukana kolme ERVAA, joiden kanssa olemme yhdessä laatineet ehdotuksia ERVA –tiimille, jolla on ollut viimeinen sanansa sanottavana päätöksiä tehtäessä.

KUVIO 1. Kehittämishankkeen eri vaiheet

Myös oppilaitoksemme MultiPrimuksen pääkäyttäjän näkemys ja asiantuntemus näkyy lopputuloksesta.

Prosessi kesti valitettavan kauan ja oli harmittavaa, ettei uudistusta saatu suoraan syksyllä 2007 käyttöön, vaan jouduttiin työskentelemään ns. välitulossa. Prosessin käymistilalla oli kuitenkin lopputulokseen jalostava vaikutus, sillä uskon, että saatuumme käyttökokemusta uuden ohjelmiston käytöstä pystyimme aikaan saamaan kaikkia osapuolia tyydyttävän lopputuloksen.

Tiesin etukäteen, että tällainen kehitysprosessi ottaa oman aikansa, mutta en pystynyt aloittamaan prosessia aikaisemmin useasta eri syystä, joista painavin oli se, että meillä oppilaitoksessamme ei ollut ennen ohjelmistovalmistajan edustajan Leena Harrin vierailua riittävästi tietoa uudesta MultiPrimus – ohjelmistosta. Ohjelmiston toimintaperiaatteet loivat pohjan HOJKS:n rakenteelle ja sisällölle. Meidän tuli valita omaan HOJKS –asiakirjaamme tulevat kentät ohjelmistossa olevista vaihtoehdoista, joka vaikutti jonkin verran HOJKS –kenttiemme nimeämiseen. Mikäli olisimme vapaasti voineet valita kentille nimitykset, olisivat ne todennäköisesti olleet melko erilaisia.

Koska ohjelmassa voi valita kunkin kentän vain yhdelle välilehdelle, emme voineet laatia integroidulle erityisopetukselle täysin itsenäistä HOJKS –asiakirjaa kuten alkuperäinen tarkoituksemme oli. Jos olisimme osanneet huomioida tämän seikan heti alkuvaiheessa, emme olisi lyöneet päätämme niin pahasti seinään, vaan olisimme osanneet laatia alun perin toimivan asiakirjan, joka olisi saatu käyttöön jo syksyllä 2007.

Oppilaitoksen integroitu erityisopetus ja VAKU –ryhmät ovat toimineet erillään, mutta tämän kehittämishankeprosessin aikana niiden välinen yhteistyö saatiin alkuun ja jatkossa niiden on tarkoitus lähentyä toisistaan entisestään kun oppilaitokseen perustetaan erityisopetuksen koordinaattorin virka 1.8.2008 lähtien.

Kehittämisprosessi herätti myös vilkkaan keskustelun HOJKS –asiakirjojen käyttäjäoikeuksista, mikä ei ole vielä kukaan loppunut ja epäilen sen herättävän keskustelua myös jatkossa. Toivon kuitenkin, että erityisopetuksesta vastaa-

vat opettajat sisäistävät entistä paremmin tärkeän roolinsa erityisopiskelijoiden ja kaikkien heitä opettavien opettajien tukena ja tiedonvälittäjänä.

Vaikka tämän kehityshankkeen tuloksena saadaan oppilaitokseen uusi HOJKS –asiakirjamalli. Kehittämistyö ei varmasti lopu tähän, mutta toivon sen seisahtuvan muutamaksi vuodeksi, sillä kaikki osapuolet ovat tällä hetkellä väsyneitä jatkuvaan muutokseen asian ympärillä.

LÄHTEET

Ikonen Oiva & Virtanen Pirkko. 2001. HOJKS I. Erilaisia oppijoita, erilaisia lähestymistapoja. PS -kustannus. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä.

Ikonen Oiva & Virtanen Pirkko. 2003. HOJKS II. Yksilölliset opetussuunnitelmat ja opetus. PS –kustannus. WS Bookwell Oy. Juva.

Piirainen Tuulia. 2004. Jatkuvaa dialogia sosiaalipedagogisesti; HOJKS ja yksilöllistäminen Itä-Suomen työkoulussa. Kaprakan ammatillinen koulutuskeskus. KOPIJYVÄ. Kuopio.

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto. 2007. Erityisopetuksen järjestämisen suunnitelma.

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto. 2006. Strategia 2008.

Vehkamäki Pirkko & Tamminen-Dahlman Anne. 2004. Julkisuus ja tietosuoja opetustoimessa; Opas koulujen ja oppilaitosten käyttöön. Opetushallitus. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Liite 1. 21.8.1998 / 630 Laki ammatillisesta koulutuksesta 8 §**8 §*****Erityisopetus***

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 20 §:ssä tarkoitettua erityisopetusta saavan opiskelijan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevasta kirjallisesta suunnitelmasta tulee ilmetä:

- 1) suoritettava tutkinto, opetuksessa noudatettavat opetussuunnitelman tai näyttötutkinnon perusteet ja tutkinnon laajuus sekä opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma;
- 2) millä edellä mainitun lain 20 §:n 1 momentissa tarkoitettulla perusteella opiskelijan opetus annetaan erityisopetuksena;
- 3) mitä edellä mainitun lain 20 §:n 1 momentissa ja 38 §:n 1 momentissa tarkoitettuja opiskelun edellyttämiä erityisiä opetus- ja opiskelijahuollon palveluja opetuksessa tai sen yhteydessä annetaan; sekä (18.6.2003/562)
- 4) mitä muita henkilökohtaisia palvelu- ja tukitoimia opiskelija saa.

Jos opiskelijalle annetaan erityisopetuksen yhteydessä valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta, noudatetaan mitä 1 momentissa säädetään.

Erityisopetuksessa opetus on mukautettava siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa.

Erityisopetuksena ei pidetä tukiopetusta, joka annetaan opinnoissa tilapäisesti jälkeen jääneille tai oppilaalle, jolla on lieviä oppimis- tai sopeutumishäiriöitä.

Liite 2. Erillinen HOJKS –lomake (käytössä 31.7.2006 asti)

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto

**HENKILÖKOHTAINEN OPETUKSEN JÄRJESTÄMISTÄ KOSKEVA
SUUNNITELMA, HOJKS**

Luottamuksellinen

Opiskelija	Henkilötunnus
Koulutusyksikkö	Ajalle
Suoritettava tutkinto	
Vastuopettaja(t)	
Perusteet henkilökohtaiselle opetuksen järjestämistä koskevalle suunnitelmalle (Laki 630/98, §20)	
Erityiset opetus- ja opiskelijahuoltopalvelut	
Muut henkilökohtaiset tukitoimet	
Päiväys	
Opiskelija	Alaikäisen huoltaja
Opettaja	Koulutuspäällikkö

Liite 3. Erillinen HOPS –lomake (käytössä 31.7.2006 asti)

Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto

HENKILÖKOHTAINEN OPETUSSUUNNITELMA, HOPS

Opiskelija:		
-------------	--	--

Ammatilliset opinnot, 90 ov	Opetuksen toteutus ja opetusjärjestelyt	Palautekeskustelut
1. lukuvuosi		
2. lukuvuosi		
3. lukuvuosi		
4. lukuvuosi		

Yhteiset opinnot, 20 ov	Opetuksen toteutus ja opetusjärjestelyt	Palautekeskustelut
1. lukuvuosi		
2. lukuvuosi		
3. lukuvuosi		
4. lukuvuosi		

Vapaasti valittavat opinnot, 10 ov	Opetuksen toteutus ja opetusjärjestelyt	Palautekeskustelut

Tapahtumat, sopimukset ja yhteydenotot

Aika	Tapahtuma	Opettaja
kkl		

Liite 4. Kyselykaavake

NYKYISEN HOJKS –KÄYTÄNNÖN TOIMIVUUS

1. Mitä **hyvää** nykyisessä Primuksen HOJKS –kaavakkeessa on mielestäsi verrattuna aikaisempaan ?
2. Mitä **huonoa** nykyisessä Primuksen HOJKS –kaavakkeessa on mielestäsi verrattuna aikaisempaan ?
3. Mitä muutoksia tai lisäyksiä toivoisit HOJKS –kaavakkeeseen?
4. Onko HOJKS –kaavakkeessa mielestäsi jotakin turhaa? Mitä?
5. Onko HOJKS –kaavakkeessa joitakin kohtia, joita et mielestäsi osaa täyttää? Mitä?
6. Onko HOJKS –ohjeistus mielestäsi toimiva? Mitä muutoksia se mielestäsi kaipaa?
7. Kenellä mielestäsi pitäisi olla oikeus **lukea** HOJKS –asiakirjoja?
  - A) ERVA
  - B) OPO
  - c) kuraattori/palveluohjaaja
  - d) koulutuspäällikkö
  - e) ryhmänohjaaja
  - f) yhteisten aineiden opettaja
  - g) ammatinopettaja
  - h) erityisopettaja
  - i) erityisammattihenkilö
  - j) joku muu kuka?
8. Kenellä mielestäsi pitäisi olla oikeus **kirjata** HOJKS –asiakirjoihin?
  - A) ERVA
  - B) OPO
  - c) kuraattori/palveluohjaaja
  - d) koulutuspäällikkö
  - e) ryhmänohjaaja
  - f) yhteisten aineiden opettaja
  - g) ammatinopettaja
  - h) erityisopettaja
  - i) erityisammattihenkilö
  - j) joku muu kuka?

Liite 5. HOJKS –työryhmän esitys kesäkuussa 2007.

HOJKS-ASIAKIRJAT

Hojks 1 sopimus -välilehti (tuloste allekirjoitettavaksi, ja vain erä täyttää, lukuoikeus osastoittain)

SAMIN LOGO		HOJKS Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma Luottamuksellinen	
Oppilaitos	SAVONLINNAN AMMATTI- JA AIKUISOPISTO, koulutusala		
Tutkinnon nimi		Aloituspäivä	
Opiskelija		Huoltaja(t)	
Henkilötunnus			
Lähiosoite		Lähiosoite	
Postiosoite		Postiosoite	
Puhelin		Puhelin	
Sähköposti		Sähköposti	

HOJKS-PERUSTELUT

Erityisopetuksen peruste (koodi)		Erityisoppilaan opetusryhmä	
Erityisopetuksesta vastaava opettaja		Erityisopetuksen lisätietoja	
Yhteystiedot		Sanallinen lisäselvitys koodimerkinnän tueksi	
Laatimispäivämäärä			

Hyväksyn samalla, että tietojani saa luovuttaa Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston sisällä opintojeni edistämiseksi.

1. vuosi

_____

Pvm Opiskelija Erityisopetuksesta vastaava Huoltaja

2. vuosi

_____

Pvm Opiskelija Erityisopetuksesta vastaava Huoltaja

3. vuosi

_____

Pvm Opiskelija Erityisopetuksesta vastaava Huoltaja

4. vuosi

_____

Pvm Opiskelija Erityisopetuksesta vastaava Huoltaja

Hojks 2 perusta -välilehti (erva täyttää, lukuoikeus osastoittain)

Oppimishistoria	Taustaa ja nykytilanne
Aikaisemmat opinnot ja kurssit Työkokemus Keskeytyneet opinnot ja keskeytysten syyt	Esim. Aikaisempi opintomenestys (yksilöllistetyt opinnot ym.) Psykologiset testit, diagnoosit, lukitestit jne. Lähtötasotestien tulokset Mahdolliset hahmottamisen ja motoriikan vaikeudet Terveydelliset syyt (vain opiskelijan luvalla ja jos merkitystä opiskelun kannalta)
Henkilökohtaiset vahvuudet ja osaaminen	Henkilökohtaiset tavoitteet
Esim. Tulohaastattelussa esiin tulleet positiiviset opiskelua tukevat asiat (myönteinen asenne, hyvät sosiaaliset taidot, taustatuki, harrastukset jne.)	Esim. Tutkinnon suorittaminen ja aikataulu Työssäoppiminen Jatkosuunnitelmat
Sosiaaliset taidot	Henkilökohtaiset tukitoimet
Esim. Vuorovaikutustaidot ja sosiaalinen sopeutuminen Elämönhallintataidot (kirjaa varsinkin silloin, jos elämönhallintataitojen puute on hojksin peruste)	Esim. Erityisopettajan, opon, palveluohjaajan, kuraattorin ym. tahojen palvelut Pienryhmäopetus Samanaikaisopetus Lukiopetus Tulkin tuki jne.
HOJKS opinnot ja laajuus	HOJKS suoritustapa/toimenpiteet
Suunnitellut tukitoimet opintojaksoittain/opintokokonaisuuksittain	Erityinen tuki käytännössä Vaihtoehtoiset menetelmät ja oppimisympäristöt

Hojks 3 seuranta -välilehti (HOPS, luku- ja kirjoitusvelvollisuus kaikilla opettavilla opettajilla)Erityisopetuksen seurantapäivä
/tukitoimien vastuuhenkilö

HOJKS arviointi

Palvelu-

Pvm	Puhelinkeskustelut, palaverit ja sopimukset, ketkä paikalla	Kirjaaja

Liite 6. Saate

SAATE
xx.xx.200x

Opiskelijan huoltajalle

Nuorelleenne on laadittu henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). HOJKS:ssa on kirjattu tukitoimet, joiden avulla opiskelija voi saavuttaa omat tavoitteensa.

Jokaisen opiskelijan tuen tarve kartoitetaan lukukauden alussa. Tällaista tukea voidaan tarvita mm. oppimisvaikeuden, opintoihin sitoutumattomuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön, vamman tai jonkun muun syyn vuoksi.

HOJKS ei vaikuta jatko-opintokelpoisuuteen. Tämä asiakirja on luottamuksellinen.

Pyydämme ystävällisesti Teitä allekirjoittamaan ohessa olevan HOJKS -asiakirjan ja palauttamaan sen postitse palautus-kuoressa.

Yhteistyöterveisin

Nimi
Erityisopetuksesta vastaava opettaja
p.015-550xxxxx
email

Liite 7. Lopullinen HOJKS -asiakirja HOJKS-ASIAKIRJAT

Hojks 1 sopimus -välilehti (tuloste allekirjoitettavaksi, ERVA täyttää punaisella ja opinto-ohjaaja keltaisella merkityt kohdat, muut tiedot tulevat suoraan MultiPrimuksesta)

SAMIN LOGO		HOJKS Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma Luottamuksellinen	
Oppilaitos	SAVONLINNAN AMMATTI- JA AIKUISOPISTO, koulutusala		
Tutkinnon nimi		Aloituspäivä	
Opiskelija		Huoltaja(t)	
Henkilötunnus			
Lähiosoite		Lähiosoite	
Postiosoite		Postiosoite	
Puhelin		Puhelin	
Sähköposti		Sähköposti	

HOJKS-PERUSTELUT

Erityisopetuksen peruste (koodi)		Erityisoppilaan opetusryhmä	
Erityisopetuksesta vastaava opettaja		Erityisopetuksen lisätietoja	
Yhteystiedot		Sanallinen lisäselvitys koodimerkinnän tueksi	
Laatimispäivämäärä			

Hyväksyn samalla, että tietojani saa luovuttaa Savonlinnan ammatti- ja aikuisopiston sisällä opintojeni edistämiseksi.

1. vuosi

_____

Pvm Opiskelija Erityisopetuksesta vastaava Huoltaja

2. vuosi

_____

Pvm Opiskelija Erityisopetuksesta vastaava Huoltaja

3. vuosi

_____

Pvm Opiskelija Erityisopetuksesta vastaava Huoltaja

4. vuosi

_____

Pvm Opiskelija Erityisopetuksesta vastaava Huoltaja

Hojks 2 perusta -välilehti (erva kirjaa, lukuoikeus opinto-ohjaajilla, ryhmäohjaajilla sekä palveluohjaajalla ja kuraattorilla)

Taustaa ja nykytilanne

<p>Esim. Aikaisempi opintomenestys (yksilöllistetyt opinnot ym.). Liitteeksi peruskoulutodistus, mikäli on mukautuksia. Aikaisemmat opinnot ja kurssit tai viittaus arkistosta löytyvään opintokorttiin Työkokemus Keskeytyneet opinnot ja keskeytysten syyt Psykologiset testit, diagnoosit, lukitestit jne. Lähtötasotestien tulokset Mahdolliset hahmottamisen ja motoriikan vaikeudet Terveydelliset syyt (vain opiskelijan luvalla ja jos merkitystä opiskelun kannalta)</p>

Henkilökohtaiset vahvuudet ja osaaminen   Henkilökohtaiset tavoitteet

<p>Esim. Tulohaastattelussa esiin tulleet positiiviset opiskelua tukevat asiat (myönteinen asenne, hyvät sosiaaliset taidot, taustatuki, harrastukset jne.)</p>	<p>Esim. Tutkinnon suorittaminen ja aikataulu Työssäoppiminen Jatkosuunnitelmat</p>
---	---

Sosiaaliset taidot

Henkilökohtaiset tukitoimet

<p>Esim. Vuorovaikutustaidot ja sosiaalinen sopeutuminen Elämönhallintataidot (kirjaa varsinkin silloin, jos elämönhallintataitojen puute on HOJKSin peruste)</p>	<p>Esim. Erityisopettajan, opon, palveluohjaajan, kuraattorin ym. tahojen palvelut Pienryhmäopetus Samanaikaisopetus Lukiopetus Tulkin tuki jne.</p>
---	--

Muut henkilökohtaiset tukitoimet

HOJKS suoritustapa/toimenpiteet

<p>Tähän kohtaan merkitään tiedot niistä koulunulkopuolisista tukitoimista, joilla on merkitystä opiskelujen kannalta. Esim. hoitosuhde A-klinikalle tai nuorisopsykiatrian poliklinikalle.</p>	<p>Erityinen tuki käytännössä Vaihtoehtoiset menetelmät ja oppimisympäristöt</p>
---	--

Hojks 3 seuranta -välilehti (luku- ja kirjoitusoikeus/velvollisuus ERVOjen lisäksi ryhmänohjaajilla sekä kuraattorilla ja palveluohjaajilla)

HOJKS –kokousten

pvm	osallistujat	sovitut asiat
Pvm	Kaikkien palaveriin osallistuneiden nimet sekä rooli palaverissa (esim. äiti)	Palaverin tarkoitus ja sisältö

Palvelu- ja tukitoimien

päivät	vastuuhenkilöt	yhteyden otot	toteutuminen
Pvm	Yhteydessä olleiden henkilöiden nimet.	Miten, miksi ja keneen oltu yhteydessä.	Mitä tukitoimia on käytännössä tehty esim. pienryhmäopetus, suullinen koe, keskusteluapu jne.